

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

Náhrada majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku

Bakalářská práce

Compensation of material and non-material detriment under the Civil Code

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. MIROSLAV DUDA

AUTOR

LUBOŠ SAKO

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

V Praze, dne 13.3. 2024

.....

Luboš Sako

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá problematikou náhrady majetkové a nemajetkové újmy podle občanského zákoníku České republiky. Pro zajištění komplexního pochopení problematiky je úvodní část práce věnována definování základních pojmů. Druhá část práce se zabývá vývojem právní úpravy náhrady újmy v historických souvislostech. Následující části práce pojednávají o obecné prevenci škod, okolnostech vylučujících protiprávnost a samotné povinnosti k náhradě majetkové újmy. V závěrečné části práce je hlavní pozornost věnována nemajetkové újmě a její náhradě a taktéž úvahám de lege lata a de lege ferenda.

KLÍČOVÁ SLOVA

majetková * nemajetková * újma * škoda * náhrada * občanský zákoník * soukromé právo

ANNOTATION

The bachelor's thesis deals with the issue of compensation for property and non-property damage according to the Civil Code of the Czech Republic. To ensure a comprehensive understanding of the issue, the introductory part of the work is devoted to defining basic concepts. The second part of the work deals with the development of the legal regulation of damage compensation in historical contexts. The following parts of the thesis deal with general damage prevention, circumstances excluding illegality and the obligation itself to compensate property damage. In the final part of the work, the main attention is paid to non-property damage and its compensation, as well as considerations de lege lata and de lege ferenda.

KEY WORDS

material * non-Material * detriment * damage * compensation * civil Code * private law

Obsah

Úvod	6
1 Základní pojmy	7
1.1 Definice majetkové újmy	7
1.2 Definice nemajetkové újmy	8
1.3 Právní rámec náhrady újmy v rámci občanského zákoníku	9
1.3.1 Koncepce majetkové újmy	9
1.3.2 Koncepce nemajetkové újmy	10
2 Historický vývoj právní úpravy náhrady újmy	11
2.1 Obecný zákoník občanský	11
2.2 Občanský zákoník 1950	14
2.3 Občanský zákoník 1964	15
3 Obecná prevence škod	18
3.1 Generální prevence a její význam	18
3.2 Speciální prevence a její aplikace	20
3.2.1 Zakročovací povinnost	20
3.2.2 Upozorňovací povinnost	22
3.2.3 Soudní prevence	23
3.2.4 Zakročení na ochranu svou vlastní	24
3.3 Okolnosti vylučující protiprávnost	25
4 Povinnost k náhradě majetkové újmy	28
4.1 Obecná povinnost k náhradě škody	28
4.1.1 Porušení dobrých mravů	29
4.1.3 Porušení smluvní povinnosti	31
4.2 Předpoklady porušení smluvní povinnosti	32
4.3 Předpoklady porušení zákonné povinnosti	33
4.4 Zvláštní případy povinnosti k náhradě škody	34
4.4.1 Obecně	34
4.4.2 Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání	34
4.4.3 Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi	35
4.4.4 Škoda z provozní činnosti	36
4.4.5 Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným	37

4.4.6	Škoda na nemovité věci	38
4.4.7	Škoda z provozu dopravních prostředků	38
4.4.8	Škoda způsobená zvířetem	39
4.4.9	Škoda způsobená věcí	40
4.4.10	Škoda způsobená vadou výrobku.....	40
4.4.11	Škoda na převzaté věci	41
4.4.12	Škoda na odložené věci	42
4.4.13	Škoda na vnesené věci	42
4.4.14	Škoda způsobená informací nebo radou	43
4.5	Rozsah a způsob náhrady škody	44
4.5.1	Rozsah náhrady škody	44
4.5.2	Způsob náhrady škody	45
5	Nemajetková újma dle občanského zákoníku	47
5.1	Právní rámec náhrady újmy na přirozených právech	47
5.2	Právní rámec újmy na zdraví či životě.....	48
5.2.1	Pojem	48
5.2.2	Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení	49
6	Úvahy <i>de lege lata</i> a <i>de lege ferenda</i>	51
6.1	Kritická analýza současné právní úpravy	51
6.2	Návrhy na změny a doplnění legislativy	51
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	53

Úvod

V této úvodní kapitole se zaměříme na představení aktuálně diskutovaného tématu, jímž je náhrada majetkové a nemajetkové újmy v rámci občanského zákoníku České republiky. Téma náhrady újmy je v právní vědě a praxi neustále předmětem zájmu, neboť újma a její náhrada jsou klíčovými aspekty občanskoprávních vztahů, které se dotýkají širokého spektra situací, od běžných životních příhod až po složité právní spory.

Náhrada újmy představuje základní princip občanského práva, jehož cílem je obnova původního stavu, který byl porušen nezákonným či jinak protiprávním jednáním.

Cílem této práce je provést analýzu a komparaci mezi majetkovou a nemajetkovou újmou v kontextu občanského zákoníku, s cílem identifikovat a vyložit klíčové rozdíly a specifika těchto dvou kategorií újmy. Pro dosažení těchto cílů využijeme kombinaci deskriptivní a analytické metodologie, včetně studia odborné literatury, analýzy legislativy a rozboru judikatury.

Práce je rozdělena do několika klíčových kapitol, jejichž cílem je systematicky pokrýt zásadní aspekty tématu. Po této úvodní kapitole, která nastiňuje cíle a metodologický rámec práce, následuje kapitola věnovaná základním pojmům, kde jsou definovány majetková a nemajetková újma a vysvětleny právní základy náhrady újmy. Další kapitoly se věnují historickému vývoji právní úpravy, analýze obecné prevence škod, rozboru okolností vylučujících protiprávnost, a rozboru povinnosti k náhradě majetkové újmy. Speciální pozornost je věnována nemajetkové újmě a její náhradě, včetně rozboru aktuální judikatury. Následující kapitoly přinášejí kritickou analýzu současného stavu a návrhy *de lege lata* a *de lege ferenda*. V závěru práce jsou shrnuty hlavní zjištěné poznatky.

1 Základní pojmy

1.1 Definice majetkové újmy

Škoda se řadí mezi klíčové koncepty regulace náhrady škody a je považována za jeden z primárních předpokladů pro stanovení odpovědnosti za škodu a uplatnění nároku na její kompenzaci¹. Tím je potvrzena ústřední role škody v mechanismu právní odpovědnosti, která umožňuje efektivní uplatnění nároků na odškodnění a zajišťuje spravedlnost v řešení vzniklých újem.

V občanském zákoníku se *škoda* pojímá jako negativní dopad na majetkovou situaci poškozené osoby, kdy dochází k újmě na jejím jmění, která je kvantifikovatelná peněžitým vyjádřením. Přestože náhradu škody lze obvykle realizovat formou finančního odškodnění, občanský zákoník dává přednost tzv. restituci, tedy obnovení původního stavu před vznikem škody. Finanční kompenzace přichází v úvahu primárně tehdy, když restituce není možná nebo si to poškozená strana výslovně přeje. V praxi je tedy na poškozeném, aby určil preferovaný způsob náhrady způsobené škody². Právní rámec tímto způsobem podporuje princip spravedlnosti a efektivní nápravy vzniklých škod. Zároveň poskytuje poškozeným flexibilitu při volbě optimální formy odškodnění pro konkrétní situaci.

Tato flexibilita v možnostech náhrady škody, kterou občanský zákoník poskytuje, je zásadní pro adekvátní a spravedlivou kompenzaci poškozených stran v různorodých situacích. Je důležité si uvědomit, že v kontextu *čisté majetkové újmy*, tj. škody vzniklé přímo na majetku bez zásahu do absolutních práv, se právní systém zaměřuje na zajištění efektivní ochrany majetkových zájmů jedinců. Jak uvádí Melzer, občanský zákoník explicitně vymezuje situace, kdy je náhrada takovéto újmy možná, což zdůrazňuje snahu zákonodárce o posílení právní jistoty a zlepšení přístupu k nápravě v případech, kdy je majetek poškozen

¹ TICHÝ, Luboš a HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 90.

² ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: Key Publishing, 2015, s. 106-107.

bez přímého porušení absolutních nebo věcných práv³. Tento přístup podtrhuje klíčovou roli, kterou občanský zákoník přikládá nejen obnově původního stavu, ale také možnosti finanční kompenzace, poskytujíc poškozeným osobám volnost ve výběru nejvhodnější formy odškodnění.

1.2 Definice nemajetkové újmy

V rámci právního rámce občanského zákoníku se termín *nemajetková újma* vztahuje na škody, které nepředstavují přímou finanční ztrátu, ale zasahují do osobní sféry jedince, jako je jeho důstojnost, čest, soukromí nebo fyzické a psychické zdraví. Pro náhradu takovýchto újm je klíčovým pojmem *zadostiučinění*, které představuje formu kompenzace poskytovanou obvykle v peněžité formě, pokud není možné újmu odčinit jiným, stejně účinným způsobem⁴. Toto zadostiučinění tedy slouží k morálnímu uspokojení poškozeného a je zásadní pro obnovu narušených imateriálních hodnot a práv, uznávajíc individuální a osobní dimenzi každé nemajetkové újmy.

Podle upravené definice Koziola můžeme nemajetkovou škodu chápat jako ztrátu hodnot, které nejsou vyjádřitelné tržní cenou. Tato škoda nepředstavuje újmu na osobním či jiném majetku, ani na příjmech, a tedy nelze ji objektivně kvantifikovat prostřednictvím tržních mechanismů. Imateriální újma je základním předpokladem pro vznik odpovědnosti a zavazuje k odškodnění. Vzniká jako důsledek jednání nebo události, který negativně ovlivňuje chráněné právní zájmy. Avšak podle Doležala a Melzera, samotný zásah do těchto zájmů se nepovažuje za nemajetkovou újmu. Jednání nebo událost, které vedou k takovému zásahu, se konceptuálně odlišují od škody, i když moment jejich vzniku může být totožný⁵.

V souladu s definovaným pojetím Koziola, se nemajetková újma pojí s poklesem hodnot, které nelze převést na tržní cenu, a tedy nejsou vyčíslitelné v peněžní hodnotě. Tato specifická kategorie škody se odlišuje od tradiční

³ VÍTOVÁ, Blanka, DOHNAL, Jakub a KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971: metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*. Právo. Olomouc: ANAG, 2015, s. 15.

⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵ TICHÝ, Luboš. Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy. *Právník*, 2020, 159.8.

majetkové škody tím, že se netýká přímé finanční ztráty, zásahu do osobního majetku či příjmů, což komplikuje její objektivní kvantifikaci.

V této souvislosti se zadostiučinění stává klíčovým mechanismem pro kompenzaci nemajetkového poškození, které má být poskytnuto tak, aby bylo přiměřené povaze a rozsahu utrpěné újmy, a zároveň reflektovalo individuální potřeby poškozeného pro dosažení morálního uspokojení. V případě, že peněžitá kompenzace není považována za adekvátní nebo dostatečně účinný způsob odčinění, občanský zákoník umožňuje využít *jiné způsoby odčinění*, mezi které patří například veřejná omluva nebo její zveřejnění v médiích⁶. Tato alternativní řešení jsou zvláště relevantní v situacích, kde má poškozený zájem na obnovení své reputace nebo na veřejném uznání neoprávněnosti způsobeného jednání.

1.3 Právní rámec náhrady újmy v rámci občanského zákoníku

1.3.1 Koncepce majetkové újmy

Základní právní rámec pro náhradu majetkové újmy je stanoven v občanském zákoníku, především v jeho čtvrté části, hlavy III., která se věnuje deliktnímu právu. Ustanovení § 2951 odst. 1 OZ explicitně pojednává o náhradě majetkové škody, kladouc důraz na obnovu původního stavu před finančním vyrovnáním. Konkrétně zde stojí, že: „*Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích*“.⁷ Toto ustanovení poskytuje základní východisko pro posouzení a aplikaci náhrady škody v praxi.

⁶ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®.

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

1.3.2 Koncepce nemajetkové újmy

Struktura právní úpravy nemajetkové újmy v občanském právu je charakterizována její rozptýleností napříč různými částmi právního řádu. Ustanovení jako je např. § 2971, které se věnuje osobním neštěstím, § 2956, jež pojednává o duševních útrapách, § 2543, adresující zmařenou dovolenou, či § 2963 odst. 2, týkající se zvýšené námahy vynaložené poškozeným, ilustrují různorodost situací, v nichž může být nárok na náhradu nemajetkové újmy uznán. K těmto případům lze přidat i další příklady, jako je zásah do práva na soukromí dle § 89 občanského zákoníku či imateriální škody způsobené neoprávněným zásahem do osobnostních práv⁸, což dále podtrhuje disperzní povahu regulace nemajetkové újmy v českém právním prostředí.

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

2 Historický vývoj právní úpravy náhrady újmy

2.1 Obecný zákoník občanský

Prvním legislativním aktem, kterým bylo na území dnešní České republiky kodifikováno občanské právo, se stal Obecný zákoník občanský (zkráceně ABGB, jenž je stále platný pro občany Rakouska, u nás známý pod zkratkou OZO), přijatý v roce 1811. Tento kodex, představující v době svého vzniku výrazný pokrok, setrval v platnosti po dobu přibližně 140 let. V účinnost vstoupil 1. ledna 1812, avšak již předtím byl na pokusné bázi zaveden v oblasti Západní Haliče⁹.

Obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“) představuje klíčový mezník v právním vývoji na našem území, symbolizující nejen právní, ale i kulturní a sociální přelom. Jeho přijetí v roce 1811 a následná implementace v roce 1812 ukázaly na pokrok ve vnímání práva, přechod od zvykového práva ke kodifikovanému a systematickému souboru pravidel. Pokrokovost ABGB spočívala nejen v jeho obsahu, ale i v přístupu k právu jako takovému. Kodifikace práva v jednotném zákoníku usnadnila pochopení a aplikaci právních norem, což bylo v prudkém kontrastu s předchozí praxí, kdy se právo vyvíjelo převážně skrze rozsudky a zvykové právo. Tento přechod k systematickému a kodifikovanému právu tak představoval zásadní krok v evoluci právního státu.

V návaznosti na předchozí úvahy o významu a dopadu Obecného zákoníku občanského na právní, kulturní a sociální sféru, lze dále prohloubit diskusi zaměřením na konkrétní aspekty zákoníku, jakými jsou ustanovení o odpovědnosti za škodu, zahrnutá v hlavě třinácté, § 1293 an. OZO¹⁰. Tyto pasáže představují základní stavební kámen v oblasti deliktního práva, který položil základy moderního pojetí odpovědnosti za škodu a náhrady škody.

Ustanovení kapitoly třinácté se zabývají otázkami, kdy a za jakých okolností může být osoba povinna nahradit škodu způsobenou jiné osobě. Úvodní

⁹ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2019, s. 5.

¹⁰ Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s. Obecný občanský zákonník rakouský [cit. 07.02.2024, ve znění účinném k 01.01.1812] Převzato z CODEXIS®

ustanovení § 1293 přesně definuje: „Škoda slove újma všeliká, která byla někomu učiněna na jmění, na právech aneb na jeho osobě. Od škody rozdílný jest zisk ušlý, jehož se někomu nadíti lze, když vše půjde jak obyčejně“. ¹¹ Tato část zákoníku systematicky rozpracovává pojmy jako je zavinění, příčinná souvislost a rozsah náhrady škody, což jsou klíčové koncepty, které umožňují efektivní uplatnění principů spravedlnosti a rovnosti v praxi.

Zásada, že každý má právo žádat náhradu škody, která mu byla způsobena protiprávním jednáním jiné osoby, odráží základní principy spravedlnosti a odpovědnosti. Toto ustanovení nejen že podporuje individuální odpovědnost a podněcuje k zodpovědnému chování, ale také poskytuje prostředek k dosažení spravedlnosti a nápravy pro poškozené.

V kontextu § 1294 OZO a jeho aplikace, můžeme poukázat například na judikát, jenž explicitně uvádí: „*Cizoložství je protiprávním činem s hlediska § 1294 obč. zák. Jsou-li splněny i další náležitosti §§ 1293 a násl. obč. zák. (vznik majetkové škody a příčinná souvislost), může být cizoložství právním důvodem nároku na náhradu majetkové škody*“.¹² Tento judikát ilustruje praktickou aplikaci OZO na konkrétní situace, kdy protiprávní čin může vést k nároku na náhradu škody, zdůrazňující význam příčinné souvislosti a vzniku majetkové škody.

Zmínka o judikátu týkajícím se cizoložství ve vztahu k § 1294 OZO a následným ustanovením je příkladem pro ilustraci historického vývoje právních norem a jejich interpretace. V kontextu současného práva, kde pojem cizoložství není v občanskoprávních normách explicitně zmíněn ani považován za protiprávní čin ve smyslu odpovědnosti za škodu, může být taková zmínka považována za fascinující odbočku do minulosti, reflektující, jak se právní normy a společenské vnímání určitých jednání vyvíjelo. To, že v minulosti mohl být takovýto typ jednání považován za základ pro nárok na náhradu škody, ukazuje na dynamiku právního vývoje a proměnu společenských hodnot, které právo odráží.

Tato proměna nejen odhaluje, jak se měnily společenské normy a etické standardy, ale také jak se rozšiřovala právní ochrana, zahrnující nejenom

¹¹ Ibid.

¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. října 1948 (Vážný 515), sp. zn. Rv I 363/47

majetkové, ale i nemajetkové škody. Důraz na možnost žádat *dostiučinění* zahrnuje nejen materiální, ale i nemateriální škody, což umožňuje komplexní řešení důsledků protiprávního jednání¹³. Tím OZO předběhl svou dobu tak, že uznal širší rozsah škod, které mohou být předmětem náhrady, a tím položil základy pro rozvoj moderních principů občanskoprávní odpovědnosti.

V tomto kontextu můžeme poukázat na judikaturu Nejvyššího soudu ze které plyne, že: „*Náhrada podle § 1326 obč. zák. přísluší poškozenému i tehdy, lze-li zohyžděnou část těla zahaliti šatem*“, ¹⁴ čímž dále rozšiřuje porozumění rozsahu náhrady škod. Toto ustanovení zdůrazňuje, že právo na náhradu škody zahrnuje nejen přímé materiální škody, ale i nemateriální škody, jako je estetické poškození či zohyždění, které může mít významný dopad na psychickou pohodu poškozeného. Tímto způsobem OZO uznává, že celistvost nápravy škody musí zahrnovat všechny aspekty poškození jedince, včetně těch, které nemusí být na první pohled zřejmé.

Judikát tak představuje příklad aplikace principů OZO v praxi, kde se uznává komplexita lidské existence a důležitost uceleného přístupu k náhradě škody. Přesah tohoto judikátu do současné právní praxe ilustruje kontinuitu právních principů, které zůstávají relevantní pro zajištění spravedlnosti a rovnosti. Rozšiřující interpretace škod a náhrady v kontextu OZO tak představuje důležitý milník v právním myšlení, který nadále ovlivňuje rozvoj občanskoprávní odpovědnosti a zajištění spravedlivé nápravy pro poškozené.

V této souvislosti je zřejmé, že OZO nebyl pouze kodifikací existujících právních norem, ale inovativním právním dokumentem, který ovlivnil a formoval základní principy odpovědnosti a náhrady škody.

¹³ Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., Obecný občanský zákonník rakouský [cit. 07.02.2024, ve znění účinném k 01.01.1812] Převzato z CODEXIS®

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. září 1935 (Vážný 14520), sp. zn. Rv II 849/33

2.2 Občanský zákoník 1950

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník ze dne 25. října 1950, znamenal klíčový moment v právním vývoji poválečného Československa, když sjednotil a modernizoval občanské právo, nahrazujíc předchozí právní úpravy včetně historického Obecného zákoníku občanského (ABGB) z roku 1811. Tímto aktem byla odstraněna existující právní dvojkolejnost a zaveden jednotný právní řád, čímž se výrazně změnilo právní prostředí v zemi. Tento proces byl výsledkem intenzivní práce právních expertů, kteří během dvou let vytvořili zákoník, jenž odrážel nové socioekonomické uspořádání, formující se v Československu po druhé světové válce. Tento zákoník, často označovaný jako *střední kodex*¹⁵, představoval zásadní odchylku od předchozích právních tradic, přičemž byl inspirován právními principy Sovětského svazu z doby stalinismu, což představovalo výrazný odklon od předešlých právních úprav.

Ve svém projevu v Národním shromáždění tehdejší ministr spravedlnosti Štefan Rais zdůraznil, že principy nového občanského zákoníku jsou v zásadním rozporu s principy starého buržoazního občanského zákoníku, což reflektovalo změnu ve společenském a politickém uspořádání státu, který se nyní vymezoval vůči předmnichovské buržoazní republice. Nový zákoník klíčově podtrhoval význam socialistického vlastnictví a centrálně plánovaného hospodářství¹⁶, což mělo významný dopad na právní regulaci majetkových a smluvních vztahů, stejně jako na další oblasti občanského práva.

Zákoník např. specifikuje, že osoba, která jinému způsobí škodu buď úmyslně, nebo z nedbalosti, je povinna škodu nahradit (§ 337 občanského zákoníku). Rovněž rozšiřuje odpovědnost za škodu způsobenou jednáním, které je v rozporu s dobrými mravy, a zdůrazňuje, že pokud je škoda způsobena během výkonu práva s úmyslem škodit, vzniká povinnost k náhradě (§ 338 odst. 1 a 2

¹⁵ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2019, s. 12.

¹⁶ ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M. Návrh občanského zákoníku. *Ministerstvo spravedlnosti [citováno 29.3. 2006]*. Dostupný z: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx>, 2005.

občanského zákoníku). Dále předpokládá odpovědnost za škodu vzniklou v důsledku duševního rozrušení (§ 339 občanského zákoníku)¹⁷.

Závěrem lze říci, že občanský zákoník z roku 1950 skrze svá ustanovení o náhradě škody, jak jsou specifikována v § 337, § 338 odst. 1 a 2, a § 339 an., stanovuje rozsáhlý rámec pro odpovědnost za škodu, který přesahuje pouhé materiální poškození a zahrnuje širší spektrum škodlivého jednání. Tato regulace odpovědnosti za škodu zdůrazňuje závazek jednotlivců k zodpovědnosti za své činy, ať již jsou motivovány úmyslně, nedbalostí, nebo jsou výsledkem chování, které odporuje sociálním normám a dobrým mravům. Zvláštní důraz na odpovědnost za škodu způsobenou v důsledku duševního rozrušení rozšiřuje oblast odpovědnosti a reflektuje pokrokový přístup k otázkám duševního zdraví a jeho dopadů na právní vztahy.

2.3 Občanský zákoník 1964

Občanský zákoník přijatý v roce 1950 byl zrušen a nahrazen novým zákonem č. 40/1964 Sb., známým jako občanský zákoník, který vstoupil v platnost 1. dubna 1964. Tento právní předpis, který prošel mnoha úpravami a novelizacemi, se udržel v českém právním řádu více než půl století¹⁸, což svědčí o jeho významné roli a stálosti v regulaci občanskoprávních vztahů na území České republiky.

Aktuální právní úprava týkající se náhrady škody je zakotvena v § 420 až 450 občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. Tyto normy zahrnují také ustanovení o preventivních opatřeních proti potenciálním škodám, která jsou specifikována již od § 415 an.¹⁹

Ustanovení § 415 obč. zák., ač na první pohled umístěno zdánlivě mimo hlavní kontext, ve spojení s § 420 obč. zák. nabývá na významu a je považováno

¹⁷ Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník [cit. 08.02.2024, ve znění účinném k 01.01.1966] Převzato z CODEXIS®

¹⁸ VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2019, s. 13.

¹⁹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. Náhrada škody–závazky z deliktů. *Bulletin advokacie*, 2011, 5: 34.

za klíčovou součást regulace deliktů. To je pojato jako základní skutková podstata, která má charakteristické rysy, jež jsou ve znění § 415 formulovány velmi široce a umožňují širokou interpretaci.²⁰

Takto široce koncipovaná norma odráží legislativní záměr poskytnout právnímu systému flexibilitu při aplikaci a interpretaci preventivních opatření proti škodám. Skrze spojení s dalšími relevantními ustanoveními, zejména § 420, se ustanovení § 415 stává základním pilířem, který umožňuje adekvátně reagovat na různorodé situace a zajistit tak komplexní ochranu proti nežádoucím jednáním. Tento přístup zdůrazňuje významnou roli prevence a zodpovědnosti ve vztazích mezi občany, přičemž klade důraz na nutnost náležitého zajištění práv a ochrany zájmů těch, kdo byli poškozeni.

V této souvislosti se dílčí část zákoníku týkající se náhrady škody stává klíčovým nástrojem pro uplatnění práva na kompenzaci v situacích, kdy došlo k porušení majetkových práv či ke zdravotnímu poškození. Díky pečlivě vypracovaným principům a jasně stanoveným podmínkám pro odpovědnost poskytuje tento právní rámec základ pro spravedlivou a adekvátní náhradu škody, což přispívá k ochraně a satisfakci poškozených stran.²¹

Důležitým aspektem v oblasti odškodnění za újmu na zdraví je zavedení systému paušálních odškodnění pro případy smrti a specifického vyrovnání za zdravotní újmu podle bodové vyhlášky č. 440/2001 Sb.²² Tento mechanismus poskytuje strukturovaný způsob vyčíslení náhrad, což přináší srozumitelnost a předvídatelnost procesu odškodnění, a zároveň zajišťuje, že postižené osoby nebo jejich blízcí obdrží určitou kompenzaci za utrpěné ztráty a poškození zdraví.²³ Tato oblast náhrady škody odráží potřebu právního systému reagovat na specifické situace újmy na zdraví a usmrcení s cílem zajistit spravedlnost a ochranu práv postižených.

²⁰ Ibid.

²¹ Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník [cit. 08.02.2024, ve znění účinném k 23.12.2013] Převzato z CODEXIS®

²² KOTULA, Mgr Jan. Možnosti použití švýcarské právní úpravy při aplikaci náhrady újmy na zdraví dle nového občanského zákoníku. *Zahraniční vlivy na vnitrostátní právo*, 59.

²³ Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění [cit. 07.02.2024, ve znění účinném k 28.02.2003] Převzato z CODEXIS®

V souvislosti s tímto vývojem a na základě kritiky právních expertů na nesystematičnost a nepřehlednost občanského zákoníku²⁴ byla navržena jeho revize. Tato revize byla zaměřena na celkové přepracování a zlepšení právní úpravy s cílem zabezpečit, aby legislativa lépe reflektovala potřeby a výzvy současné právní praxe. Cílem bylo vytvořit srozumitelnější, systematičtější a efektivnější právní rámec, který bude lépe reagovat na dynamický vývoj v oblasti občanskoprávních vztahů a zároveň zajistí větší právní jistotu pro všechny zúčastněné strany.

²⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. Náhrada škody–závazky z deliktů. *Bulletin advokacie*, 2011, 5: 34.

3 Obecná prevence škod

3.1 Generální prevence a její význam

V oblasti soukromého práva, zahrnující jak smluvní, tak deliktní právní vztahy, lze identifikovat koncept generální prevence, který se dělí na *pozitivní* a *negativní*. Negativní generální prevence spočívá v jejím odstrašujícím efektu na potenciální pachatele škod. Cílem je odvrátit jedince od protiprávního chování skrze potenciální hrozbu odpovědnosti za způsobenou škodu. Tato prevence se projevuje jak před samotným protiprávním jednáním, tak po něm.²⁵ Koncept generální prevence v soukromém právu, rozdělený na pozitivní a zejména negativní aspekt, který působí odstrašujícím způsobem na potenciální pachatele tím, že jim hrozí odpovědností za škodu, klíčově přispívá k odvracení od protiprávního jednání a udržování právního řádu.

V soukromém právu je koncept generální prevence inspirován praxí a principy trestního práva, kde klíčovou roli hraje vyrovnaný vztah mezi pachatelem a poškozeným, což napomáhá budování veřejné důvěry v účinnost právního systému. Základem pro fungování negativní generální prevence v soukromém právu je stanovení a uplatňování sankcí za porušení zákonných povinností, především ve formě náhrady škody.²⁶ Aplikace principu generální prevence z trestního do soukromého práva, zejména skrze sankce za nedodržení právních závazků jako náhrady škody, přispívá k upevnění spravedlivé rovnováhy mezi pachatelem a poškozeným a posiluje veřejnou důvěru ve správné fungování právního systému.

Tento koncept se projevuje již v úvodním ustanovení § 2900 NOZ, kde se od každé osoby očekává, že její chování bude v souladu s požadavky a obyčejí veřejného života, a to tak, aby nedošlo k neopodstatněné újmě na právech a statcích druhých, včetně svobody, života, zdraví nebo majetku.²⁷ Ustanovení §

²⁵ Tichý Luboš, O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti“ (skica o významu předcházení nežádoucím následkům), *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [cit. 29.01.2024] Převzato z CODEXIS®

²⁶ *Ibid.*

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

2900 NOZ tak přímo vyžaduje, aby se jednání jednotlivců řídilo obecně přijímanými normami a zvyklostmi, čímž se zajišťuje ochrana základních práv a statků ostatních, včetně svobody, života, zdraví a majetku, proti neodůvodněné újmě.

Jirsa ve svém komentáři k obecné povinnosti prevence poukazuje na to, že přestože důvodová zpráva k § 2900 představuje toto ustanovení jako inovativní, podstata a záměr prevence zůstávají konzistentní s dřívějším § 415 původního občanského zákoníku, jenž vyžadoval, aby se jednání jednotlivců vyhýbalo způsobování škod na zdraví, majetku, přírodě a životním prostředí.²⁸ Jirsa tím upozorňuje, že navzdory prezentaci § 2900 NOZ jako nového přístupu, zůstává princip prevence škod, zakotvený v tomto ustanovení, v zásadě shodný s principem dříve vyjádřeným v § 415 starého občanského zákoníku, zdůrazňujícím nutnost vyvarovat se činností vedoucích k poškození zdraví, majetku, přírody a životního prostředí.

Obě ustanovení tak odrážejí tradiční princip římského práva *neminem laedere*, což znamená *nikomu neškodit*. Tento princip se shoduje s univerzálním *zlatým pravidlem*, které nabádá k tomu, aby člověk nečinil druhým to, co sám nechce, aby bylo činěno jemu, a naopak, aby jednal vůči druhým tak, jak by si přál, aby druzí jednali vůči němu. Tento etický návod lze nalézt i v biblických textech, například v Evangelium podle Lukáše 6,31, které vyzývá: „*Jako chcete, aby lidé činili vám, tak číňte i vy jim*“.²⁹

Právní analýza tedy ukazuje, že i přes jazykové a kontextové úpravy, které může nové legislativní znění přinášet, zůstává základní normativní výzva k prevenci škody konzistentní a přesahuje historické i kulturní kontexty. Tento kontinuitní princip podporuje ochranu základních práv a svobod jednotlivce a slouží jako základ pro vytváření bezpečnějšího a spravedlivějšího společenského prostředí.

²⁸ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®

²⁹ Ibid.

3.2 Speciální prevence a její aplikace

Speciální prevence se uplatňuje po spáchání protiprávního činu a má za cíl zabránit pachatelům v opakování těchto činů prostřednictvím uložení specifických sankcí. Ekonomická analýza práva se v tomto kontextu zaměřuje na princip odstrašení, který je již znám z oblasti generální prevence. Je důležité zdůraznit, že efektivní odstrašení představuje pouze taková sankce, která je vnímána jako spravedlivá, a tedy motivuje jedince ke změně chování ve snaze maximalizovat svůj užitek bez porušování právních norem.³⁰

3.2.1 Zakročovací povinnost

Z dikce ustanovení § 2901 NOZ plyne, že: „*Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňují-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit*“.³¹

Ustanovení § 2901 NOZ tak posunuje definici prevence do pozitivní roviny, tzn. jako povinnost aktivně zasáhnout proti možné škodě. Toto rozlišení mezi aktivním zásahem a pasivním vyhýbáním se jednání klade na osobu, která by mohla nést odpovědnost, vyšší požadavky a stanovuje určité hranice pro tuto povinnost.³²

Povinnost zasáhnout není uložena všem, nýbrž jen osobám, které:

- samy vytvořily nebezpečnou situaci,

³⁰ Tichý Luboš, O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti“ (skica o významu předcházení nežádoucím následkům), *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [cit. 29.01.2024] Převzato z CODEXIS®

³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³² JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

- mají kontrolu nad nebezpečnou situací,
- jsou k zásahu oprávněny na základě vztahu mezi osobami,
- jsou si vědomy možnosti odvrátit závažnější újmu snadným zásahem, přičemž náklady na tento zásah jsou nižší než potenciální škoda.³³

Tato povinnost je aplikovatelná i ve specifickém případě, kdy např. žalobce požaduje ochranu proti nadměrnému obtěžování včelami.

Z právní věty rozsudku Nejvyššího soudu, ze dne 27. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003, vyplývá, že v situaci, kdy je žalobce významně obtěžován včelami z chovu žalovaného, a to do té míry, že je vážně ohrožen výkon jeho vlastnického práva (například nemožností využívat bazén či trávník kvůli množství včel nebo jejich agresivitě), má žalobce právo na právní ochranu. Tato ochrana se poskytuje bez nutnosti dokazování, že obtěžování přesahuje běžnou míru přiměřenosti. Žalobce má právo požadovat, aby žalovaný přijal vhodná a přiměřená opatření ke zmírnění nebo odstranění škody, jako je přesunutí úlů, instalace bariér bránících přelétání včel nebo redukce počtu včelstev.³⁴

Rozsudek dále klade důraz na povinnost včelaře přijmout opatření k prevenci škody, která hrozí sousedům, například v případě, kdy soused trpí vážnou alergií na včelí bodnutí. Tato povinnost existuje i v případech, kdy chov včel sám o sobě nepředstavuje nadměrné obtěžování. Uložení takové povinnosti žalovanému, který nevykazuje žádné objektivní porušení svých povinností, je možné pouze za předpokladu, že žalobce ponese náklady na realizaci těchto opatření.³⁵

Toto rozhodnutí potvrzuje, že právní systém klade důraz na ochranu vlastnických práv a zdraví jednotlivců před negativními dopady sousedských aktivit, a zároveň uznává nutnost vyváženého přístupu k nákladům a zodpovědnosti za preventivní opatření.

³³ Ibid.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 27. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003

³⁵ Ibid.

3.2.2 Upozorňovací povinnost

Upozornění neboli notifikace představuje jednoduchý, avšak účinný prostředek pro předcházení nebo zmírnění potenciální škody či újmy, sloužící jako varování, které může pomoci včas odvrátit možné negativní důsledky. V případech, kdy od osoby nelze očekávat přímý zásah proti hrozící škodě podle § 2901 NOZ, je od ní očekávána alespoň informace o možném nebezpečí vzniku škody či újmy pro jinou stranu.³⁶

V praxi znamená oznamovací povinnost, že pokud osoba (oznamující strana) nesplní svou právní povinnost nebo existuje vysoká pravděpodobnost jejího porušení, je povinna tuto skutečnost bez zbytečného odkladu sdělit jiné osobě, která by mohla být postižena, a poukázat na potenciální rizika. Splnění této povinnosti ze strany potenciálního původce škody pak vylučuje právo na náhradu škody pro poškozeného, pokud bylo možné po obdržení notifikace škodě účinně předcházet.³⁷ Oznamovací povinnost tedy klade na jednotlivce odpovědnost informovat potenciálně dotčenou stranu o riziku porušení právní povinnosti nebo vysoké pravděpodobnosti jeho vzniku, čímž, v případě umožnění prevence, odnímá poškozenému právo požadovat náhradu za škodu.

Plněním oznamovací povinnosti se zabýval i Nejvyšší soud dne 27. dubna 2006, sp. zn. 33 Odo 932/2004, který vydal rozsudek, v němž stojí, že: *„Pokud pracovník autoservisu při provedené opravě upozorní majitele vozu na zjištěnou další závadu s tím, že v brzké době může dojít ke škodě a sám nabídne závadu odstranit, splní tím prevenční povinnost a pracovník za vznik této škody není odpovědný“*.³⁸

Stejně tak si může počínat např. výrobce elektroniky, pokud zjistí po uvedení produktu na trh, že určitá šarže výrobků má výrobní vadu mohoucí způsobit přehřátí a potenciálně požár, a okamžitě zahájí kampaň pro odvolání

³⁶ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®

³⁷ Ibid.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 33 Odo 932/2004

dotčených produktů a informuje zákazníky o možnosti vrácení nebo výměny za bezpečný model. Účinně tak plní svou oznamovací a prevenční povinnost. Tímto způsobem se výrobce snaží minimalizovat riziko škody na majetku nebo zdraví spotřebitelů a zabraňuje odpovědnosti za potenciální škody způsobené vadnými produkty.

3.2.3 Soudní prevence

Z dikce ustanovení 2903 odst. 2 NOZ vyplývá, že: „*Při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy*“.³⁹ Ustanovení § 2903 odst. 2 NOZ tak efektivně poskytuje právní prostředek osobám v ohrožení, umožňující aktivní soudní zásah pro prevenci možné újmy, což je zásadní pro ochranu jejich práv a zájmů ve vážných situacích.

V komentáři k druhému odstavci je nezbytné poukázat na významný aspekt týkající se sousedských práv a ochrany práv vlastníků před negativními vlivy z okolí, známými jako imise.

Dle § 1013 odst. 1 NOZ musí vlastník pozemku zamezit jakékoliv činnosti na svém pozemku, které by vedly k pronikání odpadů, vody, kouře, prachu, plynů, pachů, světla, stínu, hluku, otřesů a dalších podobných jevů na pozemek souseda v rozsahu, který přesahuje běžnou míru akceptovatelnou pro danou lokalitu a výrazně zasahuje do běžného užívání sousedova pozemku, včetně problémů způsobených zvířaty.⁴⁰

Vztah mezi § 2903 odst. 2 a § 1013 odst. 1 NOZ, spočívá v rozlišení mezi specifickým předpisem pro konkrétní situace (§ 1013 odst. 1), který se zaměřuje na prevenci škod v sousedských vztazích, a obecnějším předpisem (§ 2903 odst. 2), který poskytuje ochranu proti hrozícím škodám širšího spektra, neomezeného pouze na sousedské vztahy. Zatímco první ustanovení chrání majetková práva vlastníka nemovitosti před činností souseda, která by mohla vážně narušit jeho

³⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Ibid.

práva, druhé ustanovení umožňuje žádat soudní ochranu proti jakékoliv potenciálně škodlivé činnosti, bez ohledu na její původce.⁴¹ Ustanovení § 1013 odst. 1 NOZ tedy poskytuje vlastníkovi možnost požadovat u soudu, aby bylo sousedovi nařízeno zdržet se konkrétní škodlivé činnosti, zatímco § 2903 odst. 2 umožňuje soudům přikázat přijetí opatření nejen zdržení se určité činnosti, ale i vykonání konkrétních akcí k odvrácení hrozící újmy.

Takovým příkladem může být rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. června 2021, sp. zn. 25 Cdo 591/2021-219, ze kterého vyplývá, že: „*Soud může uložit vlastníku, aby odstranil strom v zástavbě a v dosahu majetku jiných osob (§ 2903 odst. 2 o. z.), je-li prokázáno, že dřevina vykazuje takové konkrétní defekty či vlastnosti, jež by svou povahou mohly reálně vést ke vzniku škodní události pádem stromu, jeho větví či působením kořenového systému, a současně není jiné přiměřené řešení k odvrácení vzniku hrozící škody než strom pokácet*“.⁴²

3.2.4 Zakročení na ochranu svou vlastní

Prevenční povinnost na ochranu svou vlastní vychází z ustanovení § 2903 odst. 1 NOZ, kde stojí, že: „*Nezakročí-li ten, komu újma hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit*“.⁴³ Pokud osoba čelící hrozbě újmy nezakročí k jejímu odvrácení přiměřeně daným okolnostem nese si důsledky za tu část škody, které mohla předejít.

Zásada prevenční zodpovědnosti spočívá tedy v tom, že osoba ohrožená možnou škodou má za úkol podniknout kroky k jejímu odvrácení v rozsahu, který je považován za rozumný a vhodný vzhledem k daným okolnostem. Tato zásada neklade na poškozeného přímou povinnost, jelikož rozhodnutí o nakládání s vlastním majetkem či právy zůstává v jeho pravomoci, ale nečinnost v situaci, kdy je možné škodě předcházet nebo ji zmírnit, může vést k omezení nebo zániku

⁴¹ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. června 2021, sp. zn. 25 Cdo 591/2021-219

⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

nároku na odškodnění od původce škody. Jinými slovy, poškozený nemá právo úspěšně se domáhat náhrady škody, které mohl efektivně zabránit.⁴⁴ V důsledku toho, pokud poškozený mohl reálně zabránit škodě, ztrácí právo na požadavek její náhrady.

Pro vznik povinnosti poškozeného jednat preventivně jsou stanoveny následující podmínky:

- Základem je, že původce škody nesplní svou závazkovou povinnost nebo existuje riziko, že k takovému porušení dojde,
- poškozený byl informován nebo se jinak dozvěděl o možné újmě, která mu hrozí,
- existuje reálná a objektivně možná schopnost poškozeného přiměřeně předejít hrozící škodě.⁴⁵

3.3 Okolnosti vylučující protiprávnost

V rámci právního řádu existují specifické okolnosti, které mohou vyloučit protiprávnost jednání, čímž se mění povaha odpovědnosti a možnosti uplatnění nároku na náhradu škody.

Mezi tyto okolnosti patří zejména **nutná obrana**, která je považována za legitimní prostředek k ochraně práv a zájmů jedince či majetku před neoprávněným útokem, a to i za cenu způsobení škody útočnickovi.

Z dikce ustanovení § 2905 OZ vyplývá, že v situaci, kdy osoba čelí bezprostřednímu nebo probíhajícímu útoku ohrožujícímu ji či jiného a v důsledku obrany způsobí útočnickovi škodu, není tato osoba povinna škodu nahradit. Výjimkou je případ, kdy by vzhledem k okolnostem napadené osoby hrozila pouze nepatrná škoda, nebo pokud je obranná reakce zcela zjevně nepřiměřená,

⁴⁴ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplnku LIBERIS®

⁴⁵ Ibid.

zejména s ohledem na rozsah škody způsobené útočnickovi⁴⁶. Tato právní úprava reflektuje důležitost rovnováhy mezi právem na sebeobranu a zásadou přiměřenosti, zdůrazňujíc, že ochrana práv nesmí překročit hranice nezbytné obrany.

V kontextu hodnocení přiměřenosti nutné obrany Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí pod spisovou značkou 5 Tdo 1283/2014-51, ze dne 22. října 2014, poukazuje na to, že obranné jednání nesmí být *zcela zjevně* nepřiměřené vzhledem k útoku. Klíčové je zde subjektivní pojetí pojmu *zcela zjevně*, které umožňuje posouzení situace z pohledu osoby, která se brání, a poskytuje soudům prostor pro velkorysý přístup při hodnocení podmínek nutné obrany. Tento judikát zdůrazňuje, že při posuzování přiměřenosti obrany je nezbytné zohlednit všechny relevantní okolnosti daného případu, včetně subjektivního vnímání situace osobou bránící se útoku⁴⁷. Tímto způsobem je zajištěno, že hodnocení nutné obrany přihlíží k reálnému vnímání nebezpečí a možnostem obrany, které měla bránící se osoba v okamžiku konání k dispozici.

V situaci, kdy je jedinec či jiná osoba vystavena bezprostřednímu nebezpečí vzniku újmy, občanský zákoník v § 2906 uznává stav **krajní nouze** jako další okolnost vylučující povinnost náhrady za újmu, která byla v této souvislosti způsobena. Tato ochrana se však uplatní pouze v případech, kdy neexistovala jiná možnost, jak nebezpečí odvrátit, a pokud způsobená škoda není v porovnání s hrozbou, které se jednání snažilo zabránit, stejně závažná nebo závažnější. Výjimka z tohoto pravidla nastává, pokud nebezpečí bylo způsobeno vlastním jednáním osoby, která se na krajní nouzi odvolává⁴⁸. Toto ustanovení klade důraz na princip přiměřenosti a nutnost vyváženého přístupu v situacích extrémního nebezpečí, zajišťujíc tak spravedlivou rovnováhu mezi ochranou jednotlivce a zájmy poškozené strany.

V kontextu rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 4 Tdo 1425/2013-29, ze dne 11. února 2014, lze případ P. N., který byl uznán vinným z těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti, považovat za ilustrativní příklad, kde jednání v situaci

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2014, sp. zn. 5 Tdo 1283/2014-51

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vnímané jako krajní nouze může mít nezamýšlené a tragické důsledky. Přestože byl úmysl P. N. zabránit větší škodě v podobě požáru vyhodnocen jako legitimní snaha o ochranu svého a veřejného majetku, nedostatečné zhodnocení rizik spojených s jeho jednáním vedlo k vážnému poškození M. B⁴⁹. Tento případ podtrhuje důležitost pečlivého posouzení všech okolností a potenciálních důsledků jednání v situacích, které vyžadují rychlou reakci, a zdůrazňuje, že i ve stavu vnímané nutné obrany nebo krajní nouze musí být jednání vyvážené a promyšlené, aby se předešlo neúměrnému způsobení škody třetím osobám.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 11. února 2014, sp. zn. 4 Tdo 1425/2013-29

4 Povinnost k náhradě majetkové újmy

4.1 Obecná povinnost k náhradě škody

V úvodu k otázce obecné povinnosti k náhradě škody je důležité zdůraznit, že občanský zákoník přistupuje k definování porušené povinnosti s výraznou přesností, vymezujíc tři základní zdroje, z nichž taková povinnost může pramenit. Jsou jimi:

- zákony,
- smluvní dohody,
- principy etického chování podle dobrých mravů.

V rámci právních principů týkajících se odpovědnosti za škodu občanský zákoník stanoví základní kritéria, na jejichž základě je možné požadovat náhradu škody. Tato kritéria zahrnují:

- protiprávní chování škůdce, což znamená porušení zákonných nebo smluvně dohodnutých povinností,
- existenci zavinění, které může nabývat podoby nedbalosti či dokonce úmyslu ze strany škůdce,
- faktický vznik škody, kterou musí být možné stanovit ve finančně vyjádřitelné hodnotě,
- přítomnost kauzálního vztahu mezi nezákonným jednáním škůdce a výslednou škodou⁵⁰.

Tato kritéria jsou podrobněji rozvedena v následujících kapitolách. Dílčí zásady umožňují vymezit okruh situací, ve kterých může být nárok na náhradu

⁵⁰ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

škody úspěšně uplatněn, a definují právní rámec, kterým se musí řídit jak poškozený, tak potenciální škůdce při řešení vzniklých majetkových i nemajetkových škod.

4.1.1 Porušení dobrých mravů

Z ustanovení § 2909 OZ plyne, že: „*Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného*“.⁵¹ Toto ustanovení zdůrazňuje zásadní význam morálního rozměru jednání a jeho důsledků v právních vztazích, poukazujíc na nutnost zohlednit nejen formální právní rámec, ale také etické aspekty při posuzování odpovědnosti za způsobenou škodu.

Podle usnesení Ústavního soudu se pojem *dobré mravy* chápe jako soubor etických a společensky přijímaných pravidel, která jsou často podpořena právními předpisy, aby se zajistilo, že veškeré chování odpovídá základním morálním principům demokratické společnosti⁵².

Tato definice upozorňuje na to, že právní regulace musí být v souladu s morálním vývojem společnosti, který se neustále vyvíjí a adaptuje v závislosti na čase a místě. Důraz na konkrétní posouzení každé situace zohledňuje, že morální hodnoty a normy se mohou lišit v závislosti na specifických okolnostech, což vyžaduje individuální přístup v každém právním vztahu⁵³.

Tato interpretace tedy zdůrazňuje důležitost dynamického vztahu mezi právem a morálkou, podtrhující nutnost, aby právní systém reflektoval evoluci společenských morálních standardů, což zajišťuje, že právo zůstává v souladu s aktuálními etickými principy a očekáváními společnosti.

⁵¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵² Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97-1

⁵³ Ibid.

4.1.2 Porušení zákona

Deliktní odpovědnost nastává v momentě, kdy dojde k nedodržení zákonných povinností, definovaných jakýmkoli předpisem v rámci právního systému České republiky, a to nejen těch, které jsou vymezeny přímo v občanském zákoníku. Takové porušení povinností může zahrnovat široké spektrum zákonem stanovených závazků, jejichž nesplnění může mít za následek povinnost škůdce kompenzovat vzniklou újmu⁵⁴.

Tento princip je dále konkretizován v ustanovení § 2910 OZ, z něhož plyne: *„škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva“.*⁵⁵

Výše uvedené ustanovení § 2910 OZ poskytuje pevný právní základ pro aplikaci deliktní odpovědnosti, zdůrazňujíc odpovědnost škůdce za porušení zákonných povinností, které vedou k poškození absolutních či jiných práv poškozeného. Tímto je vymezena klíčová role deliktní odpovědnosti v ochraně právního řádu a individuálních práv, zajišťujíc, že jakékoli jednání, které negativně zasahuje do práv jiné osoby a je v rozporu s legislativně stanovenými povinnostmi, podléhá náhradě škody. Tato systémová regulace podtrhuje důležitost právního principu, že každé porušení práva musí být náležitě odčiněno, což přispívá k udržení právní jistoty a spravedlnosti v rámci společnosti.

⁵⁴ Novotný Petr, Koukal Pavel a Zahořová Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Grada Publishing, 21.02.2014 [cit. 14.02.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

⁵⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4.1.3 Porušení smluvní povinnosti

Z ustanovení § 2913 odst. 1 OZ plyne, že: „*Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit*“.⁵⁶ Tato explicitní regulace znamená posun od dřívější praxe, kdy občanský zákoník nerozlišoval mezi smluvními a zákonnými povinnostmi v kontextu odpovědnosti za škodu⁵⁷. Nový občanský zákoník tak přinesl zpřesnění a rozšíření rámce pro posouzení odpovědnosti, což reflektuje vývoj právního myšlení a potřebu zřetelněji vymezit rozsah povinností a odpovědností vyplývajících ze smluvních vztahů.

Toto zavedení specifického rozlišení mezi smluvními a zákonnými povinnostmi následuje i praxi dříve účinného obchodního zákoníku, který předpokládal odpovědnost za škodu v případě porušení závazkového vztahu, pokud nebylo prokázáno, že porušení povinnosti bylo způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost⁵⁸. Tím je zdůrazněn kontinuální vývoj v právní regulaci odpovědnosti za škodu, který se snaží lépe reflektovat rozličné situace a okolnosti vzniku škod a přizpůsobit se měnícím se potřebám a požadavkům právní praxe.

Speciální pozornost je věnována i situacím týkajícím se smluv o smlouvě budoucí. V těchto případech, pokud strana odpovědná za uzavření smlouvy neplní své závazky včas, má druhá strana právo nejen požadovat splnění smlouvy, ale také vyžadovat odškodnění za porušení smluvní povinnosti⁵⁹. Tento princip zdůrazňuje, že závazek k uzavření smlouvy má stejně závažnou váhu jako jakékoliv jiné smluvní povinnosti, a jeho nesplnění může vést k finanční náhradě za vzniklou újmu, čímž se rozšiřuje ochrana práv a zájmů oprávněných stran v kontextu předběžných smluvních dohod.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Buršíková Jana, Náhrada za porušení smluvní povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí, *Právní prostor* [cit. 29.01.2024] Převzato z CODEXIS®

4.2 Předpoklady porušení smluvní povinnosti

V oblasti smluvní odpovědnosti za škodu je nezbytné identifikovat tři základní předpoklady, které musí být splněny, aby mohlo dojít k úspěšnému uplatnění nároku na náhradu škody vzniklé v důsledku porušení smluvní povinnosti. Tyto předpoklady zahrnují:

1. **porušení povinnosti** – základem pro uplatnění nároku na náhradu škody je samotné porušení smluvní povinnosti jedné ze smluvních stran. Porušení povinnosti znamená, že strana nesplnila své smluvní závazky, jak bylo dohodnuto, což může zahrnovat nedodání služby, výrobku, nesplnění termínu dodání, nebo jiné nesplnění smluvně dohodnutých podmínek,
2. **vznik škody** – dalším nezbytným prvkem je vznik škody, což znamená, že porušení smluvní povinnosti muselo mít za následek vznik finanční nebo jiné ztráty pro poškozenou stranu. Tato škoda musí být konkrétně vyčíslitelná a může se jednat o přímé náklady, ztrátu zisku, nebo jiné formy újmy,
3. **příčinná souvislost** – pro uplatnění nároku na náhradu škody je klíčové prokázání příčinné souvislosti mezi porušením smluvní povinnosti a vzniklou škodou⁶⁰. To znamená, že musí být jednoznačně prokázáno, že škoda vznikla přímo v důsledku porušení povinnosti ze strany druhé smluvní strany.

Splnění těchto předpokladů umožňuje poškozené straně uplatnit nárok na náhradu škody a vyžadovat kompenzaci za ztráty způsobené porušením smluvních závazků. Je důležité, aby byly tyto prvky řádně dokumentovány a podloženy důkazy, aby bylo možné úspěšně prosadit nárok na náhradu škody ve smluvních vztazích.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 886/2006

4.3 Předpoklady porušení zákonné povinnosti

V kontextu odpovědnosti za škodu vyplývající z porušení zákonných povinností občanský zákoník stanovuje jasná kritéria. Pokud škůdce způsobí újmu na absolutním právu poškozeného v důsledku vlastního zavinění a porušení povinností, které jsou v zákoně výslovně stanoveny, je povinen takto způsobenou škodu nahradit⁶¹. Klíčovým aspektem je zde, že škůdce musí nesprávným jednáním narušit právo, jehož ochrana je zákonem přímo zamýšlena.

Dále je důležité zdůraznit, že odpovědnost za náhradu škody se nevztahuje pouze na přímé zásahy do absolutních práv poškozeného, ale rozšiřuje se i na situace, kdy dojde k porušení jakéhokoli jiného práva chráněného zákonem v důsledku chybného jednání škůdce⁶². Tato skutečnost podtrhuje široký rozsah ochrany poskytované právním řádem v oblasti odpovědnosti za škodu, neboť zahrnuje ochranu nejen proti přímým útokům do základních práv jednotlivců, ale také proti širšímu spektru protiprávních jednání, která mohou poškozenému způsobit újmu.

Pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu škody v kontextu porušení zákonné povinnosti musí být splněny následující podmínky:

1. **Existence zákonné povinnosti**, jejíž porušení je předmětem jednání škůdce.
2. **Prokázání zavinění** ze strany škůdce, které může nabývat formy úmyslu nebo nedbalosti.
3. **Vznik škody** jako přímého důsledku porušení této povinnosti.
4. **Příčinná souvislost** mezi porušením povinnosti a vzniklou škodou, která musí být jednoznačně prokazatelná⁶³.

⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶² Ibid.

⁶³ Novotný Petr, Koukal Pavel a Zahořová Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Grada Publishing, 21.02.2014 [cit. 14.02.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

Z těchto důvodů je zřejmé, že právní řád klade na škůdce značné požadavky v případě, že jeho jednání vede k porušení práv poškozeného, a zavazuje ho k náhradě škody, která z takového jednání vyplyne.

4.4 Zvláštní případy povinnosti k náhradě škody

4.4.1 Obecně

V právním kontextu existují specifické situace, kdy povinnost k náhradě škody nabývá na významu v důsledku zvláštních okolností nebo vlastností daného případu. Tyto zvláštní případy jsou definovány právními normami s cílem řešit konkrétní problémy, které mohou vzniknout v rámci občanskoprávních vztahů, a zajišťují, že systém odškodnění je dostatečně flexibilní a schopen reagovat na různorodé situace, které mohou vyžadovat speciální úpravu odpovědnosti.

Obecně lze říci, že tyto zvláštní případy zahrnují situace, kdy je škoda způsobena v souvislostech, které vyžadují specifickou úpravu odpovědnosti, jako jsou například škody způsobené v důsledku výkonu určitých profesí, škody způsobené nebezpečnou činností, nebo škody vzniklé v souvislosti s používáním věcí představujících zvýšené riziko.

4.4.2 Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání

V souladu s § 2920 OZ, nezletilí ve věku nad třináct let a osoby s duševním onemocněním, kteří ještě nezískali plnou právní způsobilost, jsou povinni nahradit škodu, pokud byli schopni ovládnout své chování a pochopit důsledky svých činů. Výjimku tvoří situace, kdy poškozený nepodnikl obranné kroky z ohleduplnosti k původci škody. V případě, že tato schopnost chyběla, má poškozený právo na náhradu škody, pokud to okolnosti týkající se majetkové situace obou stran ospravedlňují. Dále, za škodu způsobenou dětmi mladšími třinácti let nese odpovědnost osoba, která zanedbala dohled, pokud však ke škodě nedošlo kvůli nedostatku dohledu, nezletilý ji musí nahradit v případě, že škodu způsobil úmyslným trestným činem, nebo je to vzhledem k majetkovým poměrům obou

stran považováno za spravedlivé⁶⁴. Tento požadavek na náhradu škody vyžaduje pečlivé posouzení okolností, v nichž k incidentu došlo.

Z judikátu Nejvyššího soudu následně vyplývá, že „Pro unesení důkazního břemene v případech prokazování skutečnosti, že osoba nezanedbala rodičovský dohled nad nezletilým, je typické učinění úsudku spíše z nepřímých důkazů, a to zejména z poznatků zprostředkovaných okolím, v němž se nezletilý projevuje. Za rozhodné (a z hlediska unesení důkazního břemene tedy dostačující) lze považovat důkazy jako reference základní školy a odboru sociálních věcí, zprávu Probační a mediační služby, výpovědi svědků apod.“⁶⁵

Tato právní úprava odhaluje důležitost náležitého dohledu nad nezletilými a podtrhuje, že spravedlnost a odpovědnost se musí vždy vyvažovat s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu.

4.4.3 Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi

Osoba, která si uvědomuje nebezpečné vlastnosti jiného jedince a rozhodne se této osobě poskytnout azyl nebo ji zapojit do určitého druhu činnosti, a to v domácím prostředí, pracovišti či jiném srovnatelném prostředí, bez zásadní nutnosti pro takové rozhodnutí, bude spolu s touto osobou odpovědná za jakoukoliv škodu způsobenou třetím osobám v důsledku rizikové povahy daného jedince⁶⁶.

Tento přístup odráží rozšíření právního rámce odpovědnosti, reflektující potřebu ochrany společnosti před potenciálně škodlivým chováním jedinců, jejichž rizikové vlastnosti jsou známy osobám, jež jim umožňují vstup do běžných sociálních a pracovních prostředí. Tím se klade důraz na preventivní aspekt právní regulace, která motivuje jednotlivce k zodpovědnému rozhodování o tom, koho do svého okolí pustí a komu svěří úkoly s potenciálním dopadem na okolí.

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2013, sp. zn. 25 Cdo 3298/2012

⁶⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Podle Jirsy představuje nový prvek v našem právním řádu koncept společné odpovědnosti osoby, která přijme pod svou ochranu jedince s nebezpečnými vlastnostmi, a to buď tím, že mu poskytne útočiště, nebo mu svěří nějakou specifickou úlohu⁶⁷.

4.4.4 Škoda z provozní činnosti

Osoba, která provozuje podnik nebo jiné zařízení určené k podnikání, je povinna nahradit jakoukoli škodu, která vznikne v důsledku jejího provozu, ať už je způsobena přímo činností podniku, použitými prostředky nebo dopadem této činnosti na okolí. Této odpovědnosti za škodu se může provozovatel zprostit, pokud prokáže, že učinil všechna rozumně vyžadovaná opatření k zamezení vzniku škody⁶⁸, avšak „*samotná okolnost, že škoda vznikla v jisté souvislosti s provozním využitím pracovního stroje ve smyslu ustanovení § 420 OZ, bez dalšího neznamena, že byla touto činností či věcí při ní použitou skutečně způsobena*“.⁶⁹ Proto je nezbytné přistupovat k hodnocení každého incidentu s důrazem na specifické podmínky, pod kterými došlo k škodě.

Při určování, zda škoda vznikla v důsledku provozní aktivity, je zásadní posoudit okolnosti vzniku újmy, zejména v souvislosti s technickou složitostí nebo obtížností dané činnosti. Pokud škoda nevychází přímo z charakteru činnosti provozovatele nebo z použití předmětů během této činnosti, ale je způsobena například porušením právních předpisů, pak se nepovažuje za škodu způsobenou provozní činností⁷⁰. Jen tak lze spravedlivě posoudit míru odpovědnosti provozovatele.

⁶⁷ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

⁶⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. února 2015, sp. zn. 25 Cdo 1641/2014

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. 25 Cdo 2595/2019-108

4.4.5 Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným

Legislativa stanoví zvláštní povinnost k odškodnění za škody, které vzniknou během provozních aktivit, s odkazem na analýzu uvedenou u § 2924 OZ, a dále rozšiřuje tuto problematiku prostřednictvím specifických pravidel. Zákon také zahrnuje jednotlivé definice pro škody vyplývající z činností spojených s výrazně vyšším rizikem (§ 2925 OZ) a škody vzniklé v souvislosti s provozem dopravních prostředků (§ 2927 an. OZ).

Aktivity, jež jsou klasifikovány jako zvláště nebezpečný provoz, představují pravidelně vykonávané podnikatelské nebo jiné profesní činnosti fyzických či právnických osob, které přinášejí zvýšené riziko vzniku závažných škod⁷¹.

Z judikátu Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 25 Cdo 972/2000, týkajícího se provozu zvláště nebezpečného a náhrady škody, vyplývá, že: „*Zvláště nebezpečným provozem je nejen provoz, který je zvláště nebezpečný absolutně, tj. vždy a za všech okolností; zvláště nebezpečným může být i takový konkrétní provoz, který sice obecně vzato (obvykle) zvláště nebezpečný není, avšak v daných podmínkách není plně ovladatelný z hlediska následků, které může vyvolat, a je tak zdrojem zvýšeného nebezpečí vzniku vážných škod ve svém okolí. Zvýšené riziko vzniku škod může spočívat i v konkrétních podmínkách, za nichž je takový provoz realizován. Provoz téhož zařízení v určitých podmínkách může totiž mít vedlejší účinky, které jsou ovladatelné při relativně nízkém riziku, zatímco v jiných podmínkách mohou být tyto účinky ovladatelné při vysokém stupni nebezpečí vyvolání újmy*“.⁷²

Judikát Nejvyššího soudu tak přináší podstatnou interpretaci pojmu zvláště nebezpečného provozu v rámci občanského zákoníku, zdůrazňující, že hodnocení nebezpečnosti provozu musí vždy vycházet z konkrétních okolností a podmínek, ve kterých je provoz realizován. Tímto rozhodnutím se rozšiřuje povinnost k náhradě škody na situace, kde může být provoz v určitých kontextech považován za zvláště nebezpečný, i když obecně takovou povahu nemusí mít.

⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 25 Cdo 972/2000

4.4.6 Škoda na nemovité věci

Osoba, která sice s oprávněním vykonává nebo organizuje činnosti, jež vedou k poškození nemovitého majetku jiné osoby nebo které znemožňují nebo významně komplikují užívání této nemovitosti, je povinna uhradit vzniklou škodu⁷³. Takto stanovená odpovědnost za škodu rozšiřuje pole působnosti na všechny situace, kde byla škoda na nemovité věci způsobena jakoukoliv aktivitou škůdce, a neomezuje se pouze na přímé následky jeho činnosti⁷⁴.

Tímto se rozsah odpovědnosti za poškození nemovité věci podle § 2926 OZ vztahuje na veškeré aktivity vedoucí k takové škodě, bez nutnosti přímého spojení s jednáním původce škody.

4.4.7 Škoda z provozu dopravních prostředků

Podle ustanovení § 2927 OZ je subjekt provozující dopravní činnost zodpovědný za náhradu škod vzniklých z důvodu zvláštního charakteru této činnosti. Tato odpovědnost rovněž spočívá na jakékoli osobě, která provozuje vozidlo, plavidlo nebo letadlo, s výjimkou případů, kdy je dopravní prostředek poháněn výhradně lidskou silou. Odpovědnosti za škodu se nelze zprostit, pokud byla škoda způsobena faktory spojenými s provozem. V jiných případech se provozovatel může této odpovědnosti zprostit, pokud prokáže, že přestože vynaložil veškeré možné úsilí, které je v dané situaci možné vynaložit, přesto však nebylo možné škodě předejít⁷⁵.

Tato právní norma podtrhuje důležitost převzetí odpovědnosti za potenciálně vzniklé škody, které jsou přímo spojeny s charakterem a riziky dopravního provozu.

V souladu s tím, odpovědnost provozovatele vozidla za správní delikty, zdůrazňuje zásadní roli provozovatele vozidla, jenž má zásadní vliv na to, kdo a

⁷³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2022, sp. zn. 25 Cdo 233/2022-430

⁷⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

jak vozidlo používá. Tato odpovědnost je věcně odůvodněna a má především preventivní charakter, směřující k zamezení budoucího porušování povinností a pravidel silničního provozu⁷⁶. Obě tyto normy tedy vytvářejí komplexní rámec odpovědnosti v oblasti dopravy, kde se propojují aspekty civilního a správního práva s cílem zvýšení bezpečnosti a prevence rizik spojených s provozem vozidel.

4.4.8 Škoda způsobená zvířetem

Pes, definovaný v právním kontextu jako živý tvor vybavený smysly, avšak bez právní subjektivity, schopnosti rozumu, vůle, či rozhodovací role, nezastává pozici subjektu práva, a tudíž nelze na něj aplikovat deliktní způsobilost. Přestože pes může svým chováním vyvolat protiprávní situace, odpovědnost za jeho činy a vzniklé škody nese jeho vlastník, což občanský zákoník specifikuje v ustanoveních § 2933 OZ a násl⁷⁷. Tyto paragrafy upravují odpovědnost majitele zvířete za škody způsobené zvířetem, a to nezávisle na tom, zda se zvíře v době vzniku škody nacházelo v přímé péči vlastníka nebo pod dohledem jiné osoby, ke které bylo zvíře dočasně předáno, anebo pokud se zvíře zatoulalo či uprchlo. Tato odpovědnost je solidární mezi vlastníkem zvířete a osobou, která zvíře chová, nebo je jinak využívá⁷⁸.

Tato právní úprava klade na vlastníky psů, bez ohledu na jejich plemeno, povinnost dodržovat veškeré veřejnoprávní regulace související s chovem a dohledem nad zvířetem, aby se předešlo nejen civilním, ale i potenciálním trestněprávním následkům spojeným s chováním jejich psa. Zvláště v případě, že nedodržení těchto povinností vede ke škodě na zdraví, majetku nebo dokonce k újmě na životě, může být vlastník psa postaven před soud a nucen k náhradě škody či k jiným trestněprávním sankcím⁷⁹.

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/16-1

⁷⁷ Pavlovičová Kristýna. Pes, jakožto zbraň či „pachatel“ - k otázkám veřejnoprávní odpovědnosti vlastníka psa. *Právní prostor* [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®

⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁹ Pavlovičová Kristýna. Pes, jakožto zbraň či „pachatel“ - k otázkám veřejnoprávní odpovědnosti vlastníka psa. *Právní prostor* [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®

V tomto kontextu je důležité, aby se majitelé psů ujistili, že jejich chovatelská praxe a opatření pro dohled nad zvířetem je v souladu s právními normami a že aktivně předcházejí jakékoliv situaci, která by mohla vyústit ve vznik škody způsobené jejich zvířetem. Tímto způsobem nejen chrání sebe před právními následky, ale přispívají i k bezpečnosti a ochraně společnosti.

4.4.9 Škoda způsobená věcí

Pokud má osoba povinnost poskytnout určitou službu nebo splnit určitou povinnost a v rámci tohoto plnění dojde k použití věci s vadou, nese odpovědnost za jakoukoliv škodu, která je způsobena touto vadou. Tato zásada se vztahuje rovněž na případy, kdy jsou poskytovány služby v oblasti zdravotnictví, sociální sféry, veterinární péče nebo jiné služby s biologickým dopadem⁸⁰. Tím se zdůrazňuje význam důkladné kontroly a zajištění bezvadnosti všech nástrojů a materiálů využívaných při poskytování klíčových služeb, aby se minimalizovalo riziko škody.

Nutno říci, že v kontextu zdravotnických služeb je určena odpovědnost za škodu i tam, kde došlo k újmě na zdraví způsobené vlastnostmi léčiva, které bylo použito. To zahrnuje situace, kdy i přes správnou aplikaci léčiva, jeho složky v organismu vyvolají negativní reakci, vedoucí k poškození zdraví⁸¹.

Tímto způsobem je zdůrazněna důležitost pečlivého výběru a používání léčiv ve zdravotnické praxi, s ohledem na potenciální rizika a nežádoucí reakce, které mohou léčiva v organismu vyvolat, a na následnou odpovědnost za škody vzniklé v důsledku jejich použití.

4.4.10 Škoda způsobená vadou výrobku

Odpovědnost za škodu vyplývající z vady výrobku leží na výrobcí, těžaři, pěstiteli, nebo jiném subjektu, který produkt uvedl na trh, stejně jako na osobě,

⁸⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2011, sp. zn. 25 Cdo 1240/2009

kteřá produkt označila svým jménem nebo ochrannou známkou. Tuto odpovědnost sdílí rovněž dovozce produktu do České republiky s cílem jeho distribuce. Náhrada škody za vadný produkt se poskytuje pouze pokud přesahuje sumu ekvivalentní 500 EUR, přičemž hodnota se určuje aktuálním kurzem České národní banky v den vzniku škody, nebo den jejího zjištění, pokud přesný den vzniku není znám⁸². Pro uplatnění nároku na odškodnění musí poškozená strana prokázat existenci vady na výrobku, vznik škody a příčinnou souvislost mezi vadou a vzniklou škodou⁸³.

Tato regulace podtrhuje důležitost odpovědného přístupu subjektů zapojených do procesu uvedení produktů na trh a zdůrazňuje nutnost důkladné kontroly a zajištění kvality produktů, aby se minimalizovaly rizika pro spotřebitele.

4.4.11 Škoda na převzaté věci

Osoba, která se zavázala k plnění smlouvy prostřednictvím převzetí věci od druhé strany, je povinna nahradit jakékoli poškození, ztrátu nebo zničení této věci, pokud nevyvrátí předpoklad, že k takovému poškození by došlo bez ohledu na její zásah⁸⁴. V případě, že dojde k převzetí věci s účelem jejího opravení mimo rámec formálně uzavřené smlouvy o opravě, nese osoba, jež věc převzala, odpovědnost za vzniklou škodu. Odpovědnost za škodu je vyloučena pouze tehdy, pokud by ke škodě došlo nezávisle na její činnosti, ať už v důsledku vnitřních vad věci, či působením vnějších okolností, které by měly stejný dopad i v případě, že by věc nebyla převzata k plnění závazku⁸⁵.

Toto ustanovení zdůrazňuje význam pečlivého zacházení s převzatými věcmi a nutnost adekvátního postupu při jejich opravách, aby se předešlo nejen materiálním ztrátám, ale i právním sporům. Zároveň podtrhují důležitost prokázání nevinu v případě vzniku škody, což může znamenat rozsáhlou důkazní povinnost pro stranu, která věc převzala.

⁸² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸³ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

⁸⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 33 Cdo 2482/2007

4.4.12 Škoda na odložené věci

Právo na odškodnění za ztrátu nebo poškození věci při provozování určité činnosti se uplatňuje podle zákonem stanovených kritérií, které zahrnují:

- Běžnou potřebu ukládat osobní věci při využívání služeb či při účasti na různých aktivitách, kde je standardní praxí odložit osobní předměty, jako jsou oděvy v restauracích nebo při lékařských návštěvách, či oblečení a osobní věci v saunách či soláriích.

Předměty musí být ukládány mimo dosah a dohled zákazníka, což znamená, že náhrada za ztrátu nebo poškození se nevztahuje na předměty, které zůstaly ve veřejném prostoru a nebyly adekvátně zabezpečeny, jako například peněženka ponechaná na stole, odkud byla následně odcizena.

- Objektivně běžné přinášení a ukládání věci v rámci dané činnosti, možnost požadovat odškodnění za běžné osobní předměty jako jsou kabáty nebo notebooky, které jsou často nošeny s sebou pro osobní či profesní potřeby. Naopak, náhrada za ztrátu neobvyklých předmětů, jako je sbírka vzácných hodinek, přinesených do zařízení s úmyslem jejich ukázání, nebude uznána, pokud dojde k jejich ztrátě z místa jejich uložení⁸⁶.

Tyto zásady reflektují rozumnou míru odpovědnosti poskytovatelů služeb a jiných činností za osobní věci svěřené do jejich péče mimo přímý dohled zákazníka, přičemž berou v úvahu běžnou praxi a očekávání v rámci ukládání a manipulace s osobními věcmi.

4.4.13 Škoda na vnesené věci

Provozovatelé ubytovacích zařízení, bez ohledu na to, zda se jedná o hotely, ubytovny, nebo rodinné penziony, jsou zákonem povinni nahradit škodu vzniklou ubytovaným osobám. Tato povinnost se vztahuje jak na zařízení

⁸⁶ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

provozovaná v rámci podnikatelské činnosti, tak i na menší rodinné podniky nabízející ubytování v části soukromého domu. V případě vzniku škody může provozovatel ubytovací služby požadovat náhradu (regres) u zaměstnance nebo jiné osoby, která nesprávně nakládala s věcmi ubytovaných, či u osoby, jež věci odcizila nebo úmyslně poškodila⁸⁷.

Právo na náhradu škody má každý, kdo využíval ubytovací služby, bez ohledu na to, zda byl vlastníkem poškozené, ztracené, nebo zničené věci. Zákon tedy nepamatuje na přímé uplatnění nároku na náhradu škody vlastníkem věci, což znamená, že nárok musí uplatnit ubytovaná osoba, která se poté musí domluvit s vlastníkem na kompenzaci⁸⁸.

Tento přístup podtrhuje důležitost zprostředkovatelské role ubytovaného v procesu náhrady škody, posiluje jeho pozici ve vztahu k poskytovateli ubytovacích služeb a zároveň klade na něj odpovědnost za spravedlivé rozdělení případného odškodnění mezi sebou a skutečným vlastníkem poškozeného majetku.

V případě ubytování více osob v jednom prostoru se maximální výše náhrady škody na vnesených věcích (stanovená jako stonásobek ceny ubytování za jeden den) vypočítává na základě podílu ceny ubytování připadající na každou poškozenou osobu. Pokud není možné určit cenu ubytování pro jednotlivé osoby jiným způsobem, rozdělí se celková cena za ubytování mezi všechny ubytované osoby rovným dílem⁸⁹.

Výpočet náhrady škody na základě denního ubytovacího tarifu na osobu reflektuje principy spravedlnosti a proporcionality, zajišťuje přiměřené odškodnění za případné újmy a podporuje transparentní a férový přístup k řešení škodných událostí v rámci poskytovaných ubytovacích služeb.

4.4.14 Škoda způsobená informací nebo radou

V rámci občanského zákoníku je explicitně stanovena povinnost k náhradě škody, která vznikla na základě poskytnutí neúplných, nesprávných informací

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2019, sp. zn. 25 Cdo 3580/2018-79

nebo na základě škodlivé rady od osoby, která se prezentuje jako odborník v dané oblasti nebo povolání. Toto ustanovení, „nově“ zavedené do občanského zákoníku, má za cíl podnítit jednotlivce poskytující odborné informace či rady ke zvýšené míře pečlivosti a zodpovědnosti vůči těm, kteří se na jejich odbornou radu spoléhají⁹⁰.

Nutno říci, že odpovědnost za poskytnutí informace či rady, která je zakotvena v závazkových vztazích, je primárně posuzována dle § 2913 OZ. Nicméně, pokud je poskytovatel informace či rady odborníkem v relevantní oblasti, může být takové jednání podrobeno právnímu posouzení také podle první věty § 2950 OZ, což podtrhuje zvýšenou míru odborné odpovědnosti v těchto situacích⁹¹.

Toto ustanovení tedy klade důraz na zásadní roli důvěry a odbornosti v profesním jednání, přičemž zdůrazňuje nutnost zodpovědného přístupu při poskytování jakýchkoliv informací či rad, zejména pokud mohou mít významný dopad na rozhodování a situaci těch, kteří se na daného odborníka obracejí s důvěrou v jeho odbornost.

4.5 Rozsah a způsob náhrady škody

4.5.1 Rozsah náhrady škody

Rozsah náhrady škody a její obsah jsou základními pilíři, na kterých stojí principy občanskoprávní odpovědnosti za škodu. Tato problematika je klíčová pro spravedlivé a účinné odškodnění, a to jak v soukromém, tak veřejném právu. Rozlišuje se přitom mezi dvěma základními složkami náhrady škody: skutečnou škodou (*damnum emergens*) a ušlým ziskem (*lucrum cessans*)⁹².

⁹⁰ JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. ISBN 978-80-7624-007-0. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

⁹¹ Melzer Filip. Škoda způsobená informací nebo radou. *Bulletin advokacie* [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®

⁹² RABAN, P. et al. *Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2019, s. 433.

V rámci občanského zákoníku je základním pravidlem pro odškodnění škody princip plné kompenzace škody, přičemž pouze v ojedinělých případech dochází k částečné náhradě⁹³, jak je specifikováno např. v § 2903 OZ.

Princip plné náhrady škody reflektuje nejen potřebu obnovy poškozeného do původního stavu, ale zároveň slouží jako efektivní preventivní mechanismus proti jednání, které by mohlo způsobit škodu. Tím podporuje odpovědné chování a zvyšuje právní jistotu v oblasti civilního práva.

4.5.2 Způsob náhrady škody

Způsob náhrady škody se řídí základními principy, které jsou zakotveny v občanském zákoníku a reflektují potřebu efektivního a spravedlivého odškodnění poškozeného. Tato kapitola se zaměřuje na dva základní způsoby náhrady škody: naturální a relutární.

Naturální náhrada škody

Naturální náhrada škody představuje primární formu odškodnění, jejímž cílem je obnovit původní stav, který existoval před vznikem škody⁹⁴. Tento způsob náhrady preferuje reálné obnovení poškozené věci nebo situace na původní úroveň, a to buď opravou poškozeného majetku, jeho výměnou, nebo jinými opatřeními vedoucími k dosažení stavu, který byl před vznikem škody. Naturální náhrada je vždy na prvním místě z hlediska způsobů odškodnění, neboť nejlépe odpovídá principu úplného odškodnění.

Relutární náhrada škody

Relutární náhrada škody přichází do úvahy v případě, že naturální náhrada není možná, praktická nebo vhodná, nebo pokud si to poškozený přeje. Tento

⁹³ Řehořová Lenka, Předvídatelnost jako prostředek limitace náhrady škody v mezinárodním obchodě - I. Část, *Právní prostor* [cit. 06.03.2024] Převzato z CODEXIS®

⁹⁴ RABAN, P. et al. *Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2019, s. 445.

způsob odškodnění spočívá ve finanční kompenzaci, která má poškozenému umožnit, aby si sám za poskytnuté finanční prostředky pořídil náhradu za poškozenou věc. Relutární náhrada se uplatňuje zejména v situacích, kdy je obnova do původního stavu nemožná nebo by byla spojena s neúměrnými náklady⁹⁵.

Výběr mezi naturální a relutární náhradou škody závisí na konkrétních okolnostech případu a preferencích poškozeného. Obě formy náhrady mají své místo v rámci právního systému a umožňují flexibilní přístup k odškodnění, který se snaží, co nejlépe vyhovět potřebám a zájmům poškozených stran.

⁹⁵ Ibid.

5 Nemajetková újma dle občanského zákoníku

5.1 Právní rámec náhrady újmy na přirozených právech

Z nálezu Ústavního soudu vyplývá, že : „*Právní úprava náhrady újmy na přirozených právech člověka vychází z antropocentrické koncepce, jež má v intencích obecných garancí občanského zákoníku chránit lidský život, zdraví, osobnostní statky a v neposlední řadě svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého*“.⁹⁶ V případech, kdy je někomu způsobena újma na přirozeném právu, vzniká povinnost škůdce tuto újmu, včetně nemajetkového charakteru, odpovídajícím způsobem odčinit. Nemajetková újma zahrnuje i duševní útrapy, které byly poškozenému způsobeny⁹⁷.

V tomto rámci je důležité, aby při určování výše a formy zadostiučinění byly pečlivě zváženy okolnosti, které si zasluhují zvláštní pozornost, včetně úmyslného způsobení újmy nebo jejího umocnění zveřejněním či diskriminací⁹⁸. Tato úvaha vede k závěru, že individualizace přístupu při stanovování náhrady je nezbytná pro spravedlivé a adekvátní odčinění způsobené újmy, a to v souladu s antropocentrickou koncepcí ochrany základních práv a svobod jedince.

Z nálezu Ústavního soudu plyne, že: „*Při rozhodování o výši náhrady za nemajetkovou újmu, způsobenou nezákonným trestním stíháním, musí obecné soudy zohlednit všechny zásahy, které stěžovatele poškodily a důkladně a dostatečně vysvětlit, na základě jakých úvah rozhodly o přiznané náhradě. Nedostatečné vysvětlení a odůvodnění totiž působí nepřezkoumatelnost rozhodnutí a představuje projev libovůle, který zkracuje stěžovatele v právu na nezávislé a nestranné posouzení věci soudem (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a v právu na přiznání spravedlivého zadostiučinění (čl. 36 odst. 3 Listiny). Při posuzování věci je nezbytné rozhodnutí individualizovat a nehodnotit věc podle předem daných tabulek a algoritmů výpočtu. Je úkolem soudu prověřit všechny okolnosti, které mohou mít na výši náhrady vliv, ať se jedná o ztrátu*

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. února 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20-1

⁹⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁸ Ibid.

prestíže, narušení rodinných a sociálních vazeb, zdravotní potíže, omezení pracovních příležitostí, doby trestního řízení, i řízení následných“.⁹⁹

Právní věta, kterou vyložil Ústavní soud, zdůrazňuje význam individualizovaného přístupu při posuzování náhrady za nemajetkovou újmu, způsobenou nezákonným trestním stíháním. Podle tohoto judikátu musí obecné soudy při rozhodování o výši náhrady zohlednit všechny okolnosti, které poškozeného negativně ovlivnily, a důkladně a přesvědčivě vysvětlit, jakými úvahami se řídily při určování výše přiznané náhrady. Nedostatečné odůvodnění a vysvětlení rozhodnutí vede k jeho nepřezkoumatelnosti a může být vnímáno jako projev libovůle, což poškozeného připravuje o právo na nezávislé a nestranné posouzení jeho věci soudem a na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

Tato právní věta tak přímo souvisí s potřebou adekvátního odčinění újmy na přirozených právech, jak je vyjádřeno v nálezu Ústavního soudu, a zdůrazňuje nezbytnost pečlivého zvážení všech relevantních okolností a individualizace přístupu k odškodnění. Jasně tak podtrhuje, že v rámci ochrany základních práv a svobod jedince musí být poskytnuto spravedlivé zadostiučinění, které odpovídá nejen objektivním okolnostem případu, ale také osobním dopadům, které mělo nezákonné jednání na poškozeného.

5.2 Právní rámec újmy na zdraví či životě

5.2.1 Pojem

V novém občanském zákoníku došlo k významné změně terminologie týkající se újmy. Změna spočívá v nahrazení pojmu *škoda na zdraví* novým termínem *ublížení na zdraví*. Tato terminologická aktualizace reflektuje přesnější rozlišení mezi majetkovou a nemajetkovou újmou. Pojem *škoda* je nyní užíván výhradně pro označení majetkových újem, zatímco *ublížení na zdraví* specificky definuje fyzické či psychické poškození, nezahrnující přímo finanční ztráty, ale

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. září 2016, sp. zn. IV. ÚS 3183/15-1

spíše bolest a utrpení. Tato aktualizace přináší jasnost do právního rámce náhrady újmy a zpřesňuje právní ochranu poškozených osob.¹⁰⁰

5.2.2 Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení

V kontextu právní úpravy náhrady škody v občanském právu, § 2958 hraje klíčovou roli ve vymezení práv poškozených osob v případech, kdy dochází k ublížení na zdraví. Toto ustanovení klade na škůdce povinnost poskytnout finanční kompenzaci za prožité bolesti a další nemajetkové újmy, včetně ztížení společenského uplatnění, které mohou z ublížení na zdraví plynout. Zvláště v situacích, kdy nelze přesnou výši náhrady určit tradičními metodami, je tato stanovena na základě principů slušnosti a spravedlnosti, což zajišťuje spravedlivé a důstojné zacházení s poškozenými osobami¹⁰¹.

V případech usmrcení nebo vážného ublížení na zdraví má škůdce povinnost kompenzovat duševní utrpení osobám blízkým poškozenému. Výše náhrady by měla odpovídat rozsahu a intenzitě prožitého utrpení a v situacích, kde nelze její výši přesně určit, je třeba ji stanovit v souladu s principy slušnosti a lidské důstojnosti¹⁰².

V souladu s judikátem Nejvyššího soudu, který klade důraz na specifikaci náhrady nemajetkové újmy, je přístup k určení výše náhrady v případě usmrcení nebo vážného ublížení na zdraví zcela v duchu tohoto judikátu, neboť zde stojí, že: *„Nárok na náhradu nemajetkové újmy na zdraví dle § 2958 o. z. tvoří jednotlivé, dílčí, samostatné nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkovou újmu, jež samostatně vznikají i zanikají, a tedy se i samostatně promlčují. Nárokem na odškodnění bolesti se rozumí odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání; běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické*

¹⁰⁰ Novotný Petr, Koukal Pavel a Zahořová Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Grada Publishing, 21.02.2014 [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

¹⁰¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰² Ibid.

či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru, nýbrž jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru“.¹⁰³

Důležitým aspektem, na který soudní praxe poukazuje, je rozlišování mezi jednotlivými, dílčími, samostatně vznikajícími a zanikajícími nároky na náhradu za bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy, které se samostatně promlčují. Tato specifikace a rozlišení jednotlivých složek nemajetkové újmy umožňuje přesnější a spravedlivější posouzení a kompenzaci utrpení, které poškození a jejich blízcí prožívají.

Tento přístup zdůrazňuje důležitost nejen kvantitativního, ale i kvalitativního posouzení nemajetkové újmy, reflektující skutečný rozsah a intenzitu prožitého utrpení. Nejvyšší soud tímto judikátem posiluje ochranu práv poškozených a jejich blízkých v nejtragičtějších životních situacích, kdy dojde k usmrcení nebo vážnému ublížení na zdraví.

V návaznosti na judikát Nejvyššího soudu je tedy zřejmé, že v případech, kdy přesná výše náhrady nemůže být určena tradičními způsoby, je nezbytné odvolávat se na zásady slušnosti a lidské důstojnosti. Tento princip zajišťuje, že i v těch nejobtížnějších případech bude náhrada poskytnuta způsobem, který odpovídá hlubokému morálnímu základu práva a zohledňuje neopakovatelnou hodnotu lidského života a zdraví. Je to přesně tento humanistický přístup, který by měl být vždy v centru úvah při rozhodování o náhradě škody v těch nejsložitějších případech usmrcení nebo vážného ublížení na zdraví.

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. listopadu 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017-117

6 Úvahy *de lege lata* a *de lege ferenda*

6.1 Kritická analýza současné právní úpravy

Současná právní úprava v oblasti občanského práva je komplexním a detailně propracovaným systémem, který má za úkol regulovat široké spektrum vztahů mezi subjekty. Přesto, jak je běžné u každého právního rámce, vznikají situace, v nichž se ukazuje potřeba revize popřípadě doplnění stávajících ustanovení, aby lépe odpovídaly dynamicky se vyvíjejícím společenským a ekonomickým podmínkám.

V rámci úvah *de lege lata* můžeme jakožto na problematický bod současné právní úpravy poukázat například na oblast náhrady nemajetkové újmy, kde se praxe ukazuje být nejednotná a často nedostatečně reflektující reálné potřeby a situace poškozených.

6.2 Návrhy na změny a doplnění legislativy

S ohledem na identifikovaný problematický bod a výzvy současné právní úpravy je možné navrhnout dílčí změnu a doplnění legislativy, kdy tyto kroky by mohly přispět k jejímu lepšímu fungování a efektivitě, kdy navrhovanou změnu si můžeme označit jako:

Specifikace náhrady nemajetkové škody s cílem zavést jasnější a konkrétnější kritéria pro určení a výpočet náhrady nemajetkové škody, včetně bolesti a utrpení, aby bylo dosaženo větší předvídatelnosti a spravedlnosti v posuzování jednotlivých případů.

Závěr

V závěrečné části této bakalářské práce jsme se zabývali komplexní analýzou a komparací mezi majetkovou a nemajetkovou újmou v kontextu občanského zákoníku České republiky. Cílem této bakalářské práce bylo systematicky pokrýt klíčové aspekty obou typů újmy, přičemž byl kladen důraz na identifikaci a vyložení jejich zásadních rozdílů a specifik, a to prostřednictvím využití kombinace deskriptivní a analytické metodologie, včetně studia odborné literatury, legislativy a rozboru judikatury. Není v možnostech vymezeného rozsahu práce pokrýt celé toto rozsáhlé téma, nicméně cílem práce je především čtenáři poskytnout stručný, avšak komplexní a logicky uspořádaný přehled nejpodstatnějších aspektů vztahujících se k řešené problematice, analyzovat platnou právní úpravu a zabývat se rozbohem judikatury.

Klíčová zjištění ukazují na významné rozdíly mezi majetkovou a nemajetkovou újmou, zejména co se týče přístupů k jejich hodnocení, určování rozsahu náhrady a v neposlední řadě i právního zajištění nároku na odškodnění. Analýza judikatury a legislativy odhalila, že zatímco majetková újma má tendenci být konkrétnější a snáze kvantifikovatelná, nemajetková újma vyžaduje individuálnější přístup a pečlivé zvážení specifických okolností každého případu, což se odráží i ve způsobech jejího odškodnění.

Práce rovněž poukázala na aktuální výzvy a dílčí problémy spojené s náhradou nemajetkové újmy v českém právním kontextu. V úvahách *de lege lata* a *de lege ferenda* byla navržena možná cesta k potencionálnímu vylepšení současného stavu s cílem zajištění větší právní jistoty, spravedlnosti a efektivity náhrady zejména nemajetkové újmy.

Výzkum ukázal, že i přes existenci oblastí, ve kterých je možno do budoucna shledávat prostor pro další rozvoj, lze nahlížet na aktuální právní úpravu jako na komplexní a detailně propracovanou oblast právního řádu České republiky

V úplném závěru této práce je možné konstatovat, že náhrada újmy představuje klíčový prvek občanského práva, který má zásadní význam pro ochranu práv jednotlivců a udržení spravedlnosti v právním řádu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

ACHOUR, Gabriel a PELIKÁN, Martin. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: Key Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-231-0.

Novotný Petr, Koukal Pavel a Zahořová Eva. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Grada Publishing, 21.02.2014 [cit. 14.02.2024] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®

RABAN, P. et al. *Závazkové právo*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2019. 530 s. ISBN 978-80-87713-18-1.

TICHÝ, Luboš a HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-625-8.

VESELÝ, Tomáš. *Náhrada škody způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2019. ISBN 978-80-261-0820-7.

Komentáře:

JIRSA, J., SVĚŽENOVÁ, L., VEČEŘA, J. a HOLUB, T. *Občanský zákoník – Komentář s judikaturou. Svazek XIII – Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů (§ 2894–3014)*. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018. Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®.

VÍTOVÁ, Blanka, DOHNAL, Jakub a KOTULA, Jan. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku: komentář k § 2894 až § 2971: metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví*. Právo. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-940-3.

Odborné články:

Buršíková Jana, *Náhrada za porušení smluvní povinnosti ze smlouvy o smlouvě budoucí*, *Právní prostor* [cit. 29.01.2024] Převzato z CODEXIS®

ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Návrh občanského zákoníku*. *Ministerstvo spravedlnosti* [citováno 29.3. 2006]. Dostupný z: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx>, 2005.

KOTULA, Mgr Jan. *Možnosti použití švýcarské právní úpravy při aplikaci náhrady újmy na zdraví dle nového občanského zákoníku*. *Zahraniční vlivy na vnitrostátní právo*, 59.

Melzer Filip. Škoda způsobená informací nebo radou. *Bulletin advokacie* [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®

Pavlovičová Kristýna. Pes, jakožto zbraň či „pachatel“ - k otázkám veřejnoprávní odpovědnosti vlastníka psa. *Právní prostor* [cit. 01.03.2024] Převzato z CODEXIS®

Řehořová Lenka, Předvídatelnost jako prostředek limitace náhrady škody v mezinárodním obchodě - I. Část, *Právní prostor* [cit. 06.03.2024] Převzato z CODEXIS®

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. Náhrada škody–závazky z deliktů. *Bulletin advokacie*, 2011, 5: 34.

TICHÝ, Luboš. Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy. *Právník*, 2020, 159.8.

Tichý Luboš, O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti“ (skica o významu předcházení nežádoucím následkům), *Acta Universitatis Carolinae – IURIDICA* [cit. 29.01.2024] Převzato z CODEXIS®

Právní předpisy:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník [cit. 08.02.2024, ve znění účinném k 23.12.2013] Převzato z CODEXIS®

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník [cit. 08.02.2024, ve znění účinném k 01.01.1966] Převzato z CODEXIS®

Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění [cit. 07.02.2024, ve znění účinném k 28.02.2003] Převzato z CODEXIS®

Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s. Obecný občanský zákonník rakouský [cit. 07.02.2024, ve znění účinném k 01.01.1812] Převzato z CODEXIS®

Soudní rozhodnutí:

Nález Ústavního soudu ze dne 9. února 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20-1

Nález Ústavního soudu ze dne 27. září 2016, sp. zn. IV. ÚS 3183/15-1

Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2018, sp. zn. Pl. ÚS 15/16-1

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. listopadu 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017-117

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2014, sp. zn. 5 Tdo 1283/2014-51

Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 11. února 2014, sp. zn. 4 Tdo 1425/2013-29

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97-1

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2011, sp. zn. 25 Cdo 1240/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2009, sp. zn. 33 Cdo 2482/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2019, sp. zn. 25 Cdo 3580/2018-79

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 886/2006

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2013, sp. zn. 25 Cdo 3298/2012

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. února 2015, sp. zn. 25 Cdo 1641/2014

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. 25 Cdo 2595/2019-108

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 25 Cdo 972/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2022, sp. zn. 25 Cdo 233/2022-430

Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 27. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1421/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 33 Odo 932/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. června 2021, sp. zn. 25 Cdo 591/2021-219

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. října 1948 (Vážný 515), sp. zn. Rv I 363/47

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. září 1935 (Vážný 14520), sp. zn. Rv II 849/33